

Funktionsrätt Stockholms läns remissvar över Kollektivtrafikplan 2050 (TN 2014- 0777)

Funktionsrätt Stockholms län är ett intressepolitiskt samarbetsorgan för 44 funktionsrättsföreningar i Stockholms län. Tillsammans representerar vi cirka 70 000 medlemmar. Föreningen är partipolitiskt och religiöst obunden. Vår vision är att Stockholms län vara ett samhälle för alla.

Funktionsrätt Stockholms län har tagit del av Region Stockholms Kollektivtrafikplan 2050. Det här remissvaret består av övergripande synpunkter och kommentarer, som vi diskuterar utifrån ett funktionsrättsperspektiv. Vår intention är att bidra med konstruktiva förslag som förbättrar och utvecklar kollektivtrafiken i länet på lång sikt. Längst ner finns remissvaret besvarar vi de frågeställningar som presenterades i remissmissivet. I arbetet med att svara på remissen har Funktionsrätt Stockholms län inhämtat medlemsföreningarnas synpunkter och åsikter.

Övergripande reflektioner

Funktionsrätt Stockholms län välkomnar Kollektivtrafikplan 2050. Det är bra att det finns en långsiktig planering för en attraktiv kollektivtrafik som är tillgänglig och användarvänlig i hela Stockholms län. Likt det arbete som görs inom hälso- och sjukvårdsförvaltningen med långtidsutredningen ”Hälso- och sjukvården 2040” är det viktigt med strategiska underlag som ger vägledning i stora och komplexa frågor. Vi delar planens uppfattning om att det är en god idé att utveckla den tvärgående trafiken som binder samman regionala centrumkärnor och den radiella trafiken.

I Kollektivtrafikplan 2050 finns det ett fokus på begränsningar och kapacitetstak i systemet i stället för att se möjligheter för hur kollektivtrafiken skulle kunna utvecklas. Vi har stor förståelse och respekt för att planerna för utvecklingen bygger på omständigheter som är osäkra samt på förhållanden som Region Stockholm inte har rådighet över. Samtidigt anser vi att det hade varit intressant att följa Kollektivtrafikplan 2050 utifrån till exempel de tre framtidsbilderna som presenteras i inledningen av planen.

Planen ska ge en heltäckande bild av hur kollektivtrafiken ska utvecklas fram till år 2050. Funktionsrätt Stockholms län anser emellertid att det finns ett stort fokus på de centrala delarna av länet. Det är kopplat till att det är där de största utmaningarna finns. Det finns även ett stort fokus på det strategiska arbetet för att binda samma utomlänstrafiken i Mälardalsregionen. I denna kontext vill Funktionsrätt Stockholms län lyfta och belysa länets ytterområden. Till exempel områdena söder om Södertälje och områden runt Norrtälje. Områden där kollektivtrafiken redan idag har ett begränsat utbud. Vi anser att dessa områden bör vara prioriterade för utveckling för att uppnå jämlika villkor för resandet i hela Stockholms län.

Utgångspunkt: mänskliga rättigheter

Det här remissvaret utgår från FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, funktionsrättskonventionen. Den som gäller i Sverige sedan 2009. I artikel 9 punkt 1 fastslås det att ”personer med funktionsnedsättning har rätt att leva så oberoende och fullt ut i livets alla områden”. Det innebär att konventionsstaterna ska vidta åtgärder för att transportmedel, byggnader, vägar, inomhus- och utomhusanläggningar ska vara tillgängliga. Artikel 20 fastslår att konventionsstaterna ska ”underlätta personlig rörlighet för personer med funktionsnedsättning på det sätt, vid den tidpunkt de själva väljer och till överkomlig kostnad”.¹ Utgångspunkten är även kopplad till de mål som finns i Agenda 2030 och berör Region Stockholms verksamheter. Till exempel mål 11 om Hållbara städer och samhällen.²

Funktionsrättsperspektivet saknas i planen

Under arbetet med att svara på remissen har Funktionsrätt Stockholms län noterat att resenärens perspektiv kommer i skymundan. Kopplat till detta anser vi att Kollektivtrafikplan 2050 genomgående även saknar ett funktionsrättsperspektiv. Vi hade önskat att det funnits ett tydligare perspektiv av de som ska nyttja och använda kollektivtrafiken år 2050. Vi ser gärna att planen ska bidra till att skapa trygga och inkluderande förhållanden för att alla ska kunna använda kollektivtrafiken på lika villkor.

1

<https://www.regeringen.se/4ae1cb/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/funktionshinder/konvention-om-rattigheter-for-personer-med-funktionsnedsattning.pdf> s. 12-13 samt s 18 2021-09-29

² <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-11-hallbara-stader-och-samhallen/> 2021-09-30

Funktionsrätt Stockholms län anser att principen om universell utformning³ ska vara en given utgångspunkt i utvecklingen av kollektivtrafiken i Stockholms län. I arbetet med att tillämpa universell utformning ingår att inhämta kunskaper och erfarenheter från de grupper eller individer i samhället som har svårast att använda en produkt, miljö eller tjänst. Därefter ta fram underlag, planera och utforma för att skapa den inkluderande samhällsservice som återfinns i såväl lagstiftning som i Region Stockholms styrdokument. Genom att tillämpa universell utformning bidrar planen också till att uppnå målet om ”En tillgänglig region med god livsmiljö” i Regional utvecklingsplan i Stockholms län, RUFS 2050.

Säkerställ Kollektivtrafikplan 2050 med FKB

Funktionsrättskonsekvensbeskrivning, FKB, är ett verktyg som gör en helhetsbedömning av vilka effekter ett beslut eller motsvarande har för mänskliga rättigheter. Den utgår från Funktionsrättskonventionen och hjälper Region Stockholm att göra rätt från början. FKB förebygger diskriminering och säkerställa att mänskliga rättigheter inte kränks.⁴ Funktionsrätt Stockholms län yrkar för att FKB tillämpas i genomförandet Kollektivtrafikplan 2050. På så sätt kommer planen ha av ett tydligt funktionsrättsperspektiv.

Tillgänglighet = användbarhet?

I Kollektivtrafikplanen 2050 används begreppen tillgänglig eller tillgänglighet återkommande. Enligt Svenska Akademiens ordbok framkommer att begreppet tillgänglighet har tre betydelser:

1. som det går att komma fram till
2. som går att få tag på eller utnyttja, jämför med disponibel
3. lätt att umgås med⁵

I Kollektivtrafikplan 2050 används begreppen i enlighet med den definitionen som nämns i den andra punkten. För funktionsrättsrörelsen är det den definition som avses i punkt 1. Det vill säga att produkter, tjänster och miljöer ska kunna användas av alla medborgare. Det innefattar fysisk, kommunikativ, kognitiv och digital tillgänglighet. Det finns en risk i att den nuvarande begreppsanvändningen i kombination med planens kvantitativa målsättningar såsom restider, effektiva och smidiga byten samt ”mer av samma” leder till en förskjutning av kollektivtrafikens faktiska tillgänglighet. Det riskerar att tränga undan de kvalitativa värdena i

³ <https://www.certec.lth.se/ud/> 2021-09-13

⁴ <https://funktionsrattstockholmslan.se/vad-ar-fkb/> 2021-09-13

⁵ <https://svenska.se/tre/?sok=tillg%C3%A4nglighet&pz=1> 2021-09-22

kollektivtrafiken som inkluderar service- och stödfunktioner. Det är viktiga faktorer som bidrar till att resenärer kan resa på lika villkor och att personer med funktionsnedsättning kan uppnå full delaktighet i samhället. Därför anser vi att planen behöver definiera och förtydliga begreppen för att den ska uppnå rätt saker.

Särskild kollektivtrafik

I Kollektivtrafikplan 2050 nämns särskild kollektivtrafik eller färdtjänst endast vid ett fåtal tillfällen. Funktionsrätt Stockholms län anser att det är en omfattande brist att planen inte berör hur den särskilda kollektivtrafiken ska utvecklas för att vara ett fullgott komplement till den allmänna kollektivtrafiken. I planen beskrivs resor över länsgränserna och att skapa fördelaktiga restider och resförhållanden för pendlare runt hela Mälardalsregionen. Vi föreslår att planen behöver kompletteras med liknande målsättningar för den där särskilda kollektivtrafiken. Det förebygger organisatoriska glapp och skapar förutsättningar för att uppnå artikel 20 i Funktionsrättskonventionen om att underlätta för personlig rörlighet.

Stora planer kräver finansiering

Kollektivtrafikplan 2050 är ett strategiskt inriktningsdokument med syftet att vägleda i komplexa frågor. I planen diskuteras återkommande olika former av styrmedel såsom till exempel trängselavgifter och att öka kollektivtrafikens konkurrenskraft. I den här kontexten hade Funktionsrätt Stockholms län gärna sett att perspektivet av finansiering varit tydligare i planen. Det är av yttersta vikt att utvecklingen av kollektivtrafiken finansieras långsiktigt. Kollektivtrafikens utbyggnad är en både kostsam och komplex fråga. Funktionsrätt Stockholms län anser att utvecklingen av kollektivtrafiken ska ske i enlighet med mål 11.2 i Agenda 2030. Det innebär att ”senast 2030 tillhandahålla tillgång till säkra, ekonomiskt överkomliga, tillgängliga och hållbara transportsystem för alla”.⁶

Framtidens kollektivtrafik stärker folkhälsan

Funktionsrätt Stockholms län vill lyfta aspekten av folkhälsa kopplat till Kollektivtrafikplan 2050. Enligt Folkhälsomyndigheten hör personer med funktionsnedsättning till en av de grupper i samhället som skattar sin hälsa som sämre än övriga befolkningen.⁷ Funktionsrättskonventionen fastslår i artikel 25 att personer med

⁶ <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-11-hallbara-stader-och-samhallen/> 2021-09-30

⁷ <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/halsa-i-olika-grupper/funktionsnedsattning/halsan-hos-personer-med-funktionsnedsattning/> 2021-09-28

funktionsnedsättning har rätt att åtnjuta bästa möjliga hälsa. Möjligheterna att nå natur- och friluftsområden är viktig förutsättning för att uppnå jämlika villkor och livsmiljöer. Under coronapandemin har det blivit tydligt att naturen är en viktig plats för många stockholmare för att få avkoppling och rekreation.⁸ Planen hade med fördel kunnat kopplat ihop utvecklingen av kollektivtrafiken med folkhälsa och befolkningens möjligheter att ta del av natur- och friluftsområden. Utvecklingen av kollektivtrafiksystemet bör möjliggöra att det ska vara enkelt ta sig ut i naturen till exempel i en nationalpark eller ett friluftsområde. Vi föreslår att planen kompletteras med detta perspektiv för att kollektivtrafiken ska bidra till att förbättra folkhälsan hos länets befolkning i allmänhet och personer med funktionsnedsättning i synnerhet.

Svar på frågeställningarna i remissmissivet

- Är de i remisshandlingen redovisade behoven och förslagen på fortsatt inriktning relevanta?
I remissvaret ovan diskuterar Funktionsrätt Stockholms län varför vi anser att Kollektivtrafikplan 2050 genomgående saknar ett funktionsrättsperspektiv. De förslag vi lämnar syftar till att utveckla och förtydliga hur den fortsatta inriktningen kan leda till en kollektivtrafik som är för alla. Vi anser bland annat att principen om universell utformning bör tillämpas och att en FKB kan bidra till att planen uppfyller full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i enlighet med Funktionsrättskonventionen.
- Hur vill er organisation bidra i den fortsatta processen att genomföra planen?
Funktionsrätt Stockholms län vill även fortsättningsvis vara en aktiv och konstruktiv part i arbetet att genomföra planen. Genom att organisationen representerar cirka 70 000 medlemmar besitter vi en bred kompetens som bidrar till att skapa en attraktiv kollektivtrafik i framtiden. Vår erfarenhet är att samverka fungerar som bäst när funktionsrättsrörelsen involveras i ett tidigt stadie och sedan följer processen. Redan inför inriktningsbeslut, upphandlingar, kravställningar eller förfrågningsunderlag kan vi bidra med kunskap och perspektiv. Vi bidrar med kunskaper och normkritiska perspektiv kring de behov och förutsättningar som personer med funktionsnedsättningar möter i kollektivtrafiken. Det kan handla om allt från den fysiska och digitala tillgängligheten som frågor som handlar om kommunikation och kognition.

⁸ <https://www.mitti.se/nyheter/tyresta-hade-storst-besoksuppsving-2020/repudg!ZAAgIgfIEBL226Pzla0Aaw/> 2021-09-28

- Hur bör vi i Stockholmsregionen utveckla våra samverkansformer för att stärka genomförandet av angelägna åtgärder i kollektivtrafiken?

Den formaliserade samverkan är en bra grundstruktur för att regionen ska tillvarata medborgarperspektivet i beslutsprocesserna. Ett välfungerande samarbete som bygger på ömsesidig respekt. Det skapar förutsättningar för dialog och erfarenhetsutbyte. Inom ramen för samverkan kan såväl strategiska som konkreta frågor behandlas. Mötesformen kan anpassas utifrån vilka frågor som ska diskuteras, men att tonvikten ligger på dialog snarare än informationsmöten. Vårt förslag är ett samverkansråd eller en resursgrupp med funktionsrättsrörelsen och som har koppling till både Trafiknämnden och trafikförvaltningen. Till exempel en vidareutveckling av det uppdrag som den resursgrupp som varit kopplad till Förvaltningen för utbyggd tunnelbana har haft och med återkommande koppling till Trafiknämnden.

Stockholm 2021-09-30

Inge-Britt Lundin

Första vice ordförande

Funktionsrätt Stockholms län